

власності від плагіату : дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук [Електронний ресурс] / Ульянова Галина Олексіївна. — Одеса, 2015. — Режим доступу : <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/2749/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%A3%D0%BB%D1%8C%D1%8F%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%93.%D0%9E..pdf?sequence=5&isAllowed=y>. — Дата перегляду : 30.03.2017 р. — Назва з екрана.

25. Філософський енциклопедичний словник / гол. редкол. В. І. Шинкарук. — К. : Абрис, 2002. — 742 с.

26. Цивільний Кодекс України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/t030435.html. — Дата перегляду : 07.04.2017. — Назва з екрана.

27. Штефан А. Науковий плагіат: співвідношення використання ідеї та форми вираження твору / Анна Штефан // Теорія і практика інтелектуальної власності. — 2016. — № 4. — С. 68—79.

28. Штефан О. Плагіат: поняття, ознаки, відповідальність / Олена Штефан // Теорія і практика інтелектуальної власності. — 2011. — № 6. — С. 17—25.

29. 10 Types of Plagiarism [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://go.turnitin.com/posters/plagiarism-spectrum>. — Дата перегляду : 23.03.2017. — Назва з екрана.

30. Ali A. M. El T. Overview and Comparison of Plagiarism Detection Tools [Електронний ресурс] / A. M. El T. Ali, H. M. D. Abdulla, V. Snasel // CEUR Workshop Proceedings. — 2011. — Vol. 706. — P. 161—172. — Режим доступу : <http://ceur-ws.org/Vol-706/poster22.pdf>.

31. Green S. Plagiarism, Norms, and the Limits of Theft Law: Some Observations on the Use of Criminal Sanctions in Enforcing Intellectual Property Rights / Stuart P. Green // Hastings Law Journal. — 2002. — Vol. 54. — P. 167—242.

32. Wawrzak W. 5 sytuacji, które błędnie utożsamiasz z plagiatem [Електронний ресурс] / Wojciech Wawrzak. — Режим доступу : <https://prakreacja.pl/5-sytuacji-plagiat/>. — Дата перегляду : 01.04.2017. — Назва з екрана.

33. What is plagiarism? [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.plagiarism.org/plagiarism-101/what-is-plagiarism>. — Дата перегляду : 31.03.2017. — Назва з екрана.

34. Why Integrity? International Center for Academic Integrity [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.academicintegrity.org/icaai/integrity-1.php>. — Дата перегляду : 31.03.2017. — Назва з екрана.

УДК 007:304:001

В. К. Фоменко

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Українформ: на шляху від об'єкта до суб'єкта світового новинного простору

Фоменко В. К. Українформ: на шляху від об'єкта до суб'єкта світового новинного простору. У статті досліджено, як національне інформаційне агентство України з перших днів свого існування прагнуло до самостійного постачання новин світовим медіа, але імперська система СРСР блокувала таку діяльність. Автор вважає, що відносини ТАРС та РАТАУ (Українформ) повністю відповідали нерівноцінному обміну інформацією між Reuters, Gavas і Wolf та ЗМІ колоніальних країн. Такий дискримінаційний обмін був визначений угодою World News Ring. Також використовувався багатоступінчастий контроль інформації агентства, відомий як gatekeeping theory. Вперше значні зусилля для самостійного виходу агентства на світовий ринок новин були вжиті у 2005 році при Президенті Вікторі Ющенкові. Після Революції Гідності Українформу вдалося суттєво змінити ситуацію. Агентство тепер активно інформує світову спільноту про життя незалежної України.

Ключові слова: *інформаційні агентства, Українформ, концепція «Північ-Південь», система контролерів та шлюзів, мережа власкорів, іномовлення.*

Фоменко В. К. Укринформ: на пути от объекта к субъекту мирового новостного пространства. В статье исследовано, как национальное информационное агентство Украины с первых дней своего существования стремилось к самостоятельному снабжению новостями мировых медиа, но имперская система СССР блокировала такую деятельность. Автор считает, что взаимоотношения ТАСС и РАТАУ (Укринформ) полностью соответствовали неравноценному информационному обмену между Рейтер, Гавас и Вольф и медиа колониальных стран. Такой дискриминационный обмен был закреплен соглашением World News Ring. Также использовался многоступенчатый механизм контроля информации агентства, известный как gatekeeping theory. Впервые значительные усилия по самостоятельному выходу Укринформа на мировой рынок новостей были предприняты в 2005 году при Президенте Викторе Ющенко. После Революции Достоинства Укринформ удалось существенно изменить ситуацию. Агентство теперь активно информирует мировое сообщество о жизни независимой Украины.

Ключевые слова: *информационные агентства, Укринформ, концепция «Север-Юг», система контролеров и шлюзов, сеть собкоров, нововещание.*

Fomenko V. Ukrinform: from an object to a subject of the world news space. In the paper it is investigated how a national news agency of Ukraine since its foundation sought to supply the world's news media, but the imperial system of the USSR had blocked such activities. The author believes that the relationship between the TASS and RATAU (Ukrinform) are fully consistent with the unequal information exchange between Reuters, Gavas and Wolf and media of the colonial countries. Such discriminatory exchange agreement was assigned to World News Ring. Also it was used a multistage control mechanism of the information agency, known as gatekeeping theory. For the first time, significant efforts on independent output Ukrinform news to the world market in the year 2005 have been taken under President Viktor Yushchenko. But the Agency did not have enough human resources capacity for the implementation of the programme of reform. After the Revolution of Dignity Ukrinform was able to significantly change the situation. The Agency now actively informs the world community about the life of an independent Ukraine. Ukrinform uses the experience of the world's leading agencies when creating a multimedia platform of Ukraine.

Keywords: *news agencies, Ukrinform, the concept of «North-South», system supervisors and gateways, network correspondents, CISM.*

Українські видання після Революції Гідності прагнуть вирватись з-під жорсткого впливу російських медіа. Цей процес ми вирішили дослідити на прикладі національного інформаційного агентства України Укринформ. Національні інформаційні агентства ще з початку їх існування відіграють виняткову роль у інформаційному обміні між власною країною та закордоном, збираючи та поширюючи серед медіа новинні продукти. Від інтенсивності та правдивості таких новин чималою мірою залежить сприйняття країни світовою спільнотою та її підтримка. Саме цим визначається актуальність нашої розвідки. Варто також зазначити, що серед українських національних медіа Укринформ має найбільш довгу історію та непросту біографію, адже агентству судилось пройти шлях від незалежної редакції до республіканської структури у системі союзної агенції ТАРС, а тепер – до повноцінного представника інтересів вільної України.

Відразу після повалення царизму у листопаді 1917 року на терені України починається процес створення інформаційних агентств, на які влада різних «кольорів» – від гетьмана Скоропадського до більшовиків – покладає завдання своєї підтримки. За короткий час у Києві, Харкові, Одесі виникають УТА, УкТА, УкРОСТА, БУП. Західноукраїнська Народна Республіка покладає функції новинного агентства на

редакцію газети «Стрілець». Та ці агенції існують недовго, і зрештою на базі УкРОСТА створюється національне інформаційне агентство, яке отримало назву РАТАУ – Радіо-телеграфне агентство України. Одним із головних завдань агентства стає налагодження інформаційного обміну України із закордонними країнами. З цією метою у Харкові 7 серпня 1920 року починає діяти потужна радіостанція міжнародних зносин, яка отримувала повідомлення із Берліна, Константинополя, Лондона, Парижа, інших столиць європейських держав. Водночас агентство налагоджує канали постачання достовірної інформації до Польщі, Австро-Угорщини, Румунії. Тож, РАТАУ діє як суб'єкт світового інформаційного простору [4; 8].

Але ситуація докорінно змінилась після утворення СРСР. РАТАУ з того часу входить до структури ТАРС – центральної агенції Союзу. Взаємовідносини українського національного агентства та головної структури поступово починають нагадувати стосунки агенцій колоніальних держав та метрополій. Ці стосунки у світі були започатковані 1863 року після укладення Рейтерс, Гавас та Вольф таємної угоди про інформаційний розподіл світу World News Ring. Особливий характер інформаційних потоків за умов такого розподілу пізніше був проаналізований вченими, зокрема, Й. Галтунгом, і отримав назву концепції «Північ–Південь» [6:55]. Нам у

цій концепції цікаво декілька моментів. Інтенсивність потоків «Північ–Південь», згідно Й. Галтунга, значно переважає інтенсивність зустрічних потоків. У нашому випадку це означає, що потік новин з Москви до українських медіа був потужнішим за зустрічний. І ще один аспект: існування так званих «кругових інформаційних потоків». ТАРС, не довіряючи своїм республіканським структурам, тримав власкорів, які готували важливі новини. Ці новини, після редагування у Москві, передавались Укрінформу для розповсюдження серед редакцій України. Більшість повідомлень мали службову помітку «важливо» або «дуже важливо». Ф. Каплан довів, що світові агентства, серед яких було і ТАРС, висвітлюють події в країнах «Півдня» недостатньо об'єктивно [13].

Будь-яка інформація, підготовлена кореспондентом РАТАУ, проходила систему контролерів та шлюзів (gatekeeping theory). Так само, як і у світових агентствах, що діяли відповідно до угоди про інформаційний поділ світу, у ТАРС використовувались дві системи контролю: стратегічна і тактична. Стратегічна система, до роботи у якій були залучені вищі керівники агентства рівня генерального директора, його заступників, начальників управлінь, виробляла основні інформаційні напрямки відповідно до рішень КІРС та уряду. Тактична, або лінійна система, забезпечувала постійний контроль за інформаційними потоками. Повідомлення від кореспондента проходило послідовно від начальника відділу до чергового редактора випуску, а візу на вихід у світ ставив заступник генерального директора. На кожному етапі нерідко використовувалась резолюція р/с – посилання на деякі редакційні політики, про які журналіста не інформували. РАТАУ мало свою систему контролерів та шлюзів. Тож, у тому випадку, якщо новина кореспондента РАТАУ була призначена для закордонних видань, кількість таких контрольних воріт сягала 12 штук [11].

Жодне повідомлення про життя України не могло вийти за межі країни безпосередньо від РАТАУ, а тільки під брендом ТАРС. Центральні видання СРСР повідомляли про Україну виключно з подання ТАРС. У системі ТАРС діяло два потужних управління – ГРІДЗ – головна редакція інформації для закордону та ГРЗІ – головна редакція закордонної інформації. Ці управління жорстко контролювались як ЦК КІРС, так і службами розвідки. Так само відбувалось і з новинами

для закордону. Таким чином, маємо всі підстави для висновку, що система домінування держави-колонізатора в інформаційному просторі підлеглої країні була адаптована і використана у Радянському Союзі по відношенню до України, Білорусі та інших республік.

Лише після другої світової війни система дала невеличке послаблення – РАТАУ отримало можливість самостійно готувати та направляти на адрес декількох невеликих газет української діаспори у Канаді блок інформаційних повідомлень. Такий вісник, «Українська панорама», готувався двічі на місяць і наповнювався переважно текстами про екзотику Західної України.

24 серпня 1991 року агентство передало передплатникам своєї продукції повідомлення: підписано історичний Акт Верховної Ради УРСР про державну незалежність України, який відкрив новий етап в історії держави. А незадовго до цього дня Рада Міністрів змінила назву РАТАУ на Українське інформаційне агентство Укрінформ. Так створилися умови для самостійної роботи агентства як для українського, так і закордонного читача. Укрінформ започаткував інформаційний обмін із Польським агентством преси (ПАП).

Але шлях до того, щоб стати повноцінним суб'єктом світового інформаційного простору, став довгим та тернистим. Виділимо основні причини: найголовніша полягає у тому, що Україна при правлінні президентів Леоніда Кучми та Віктора Януковича пріоритетом у зовнішній політиці обрала Російську Федерацію. Тому Укрінформ як державне агентство вимушено було ще довгий час підтримувати цю стратегію та активно співпрацювати з ІТАР-ТАРС. У самому агентстві ключові позиції мали кадри, що пройшли партійний вишкіл, мали дипломи Вищої дипломатичної школи (Москва) або Вищої партійної школи (Москва або Київ). Вони мислили стереотипами радянських часів, не сприймали реформ або ж протидіяли їм.

Показовий приклад із створенням проекту «Укрінформ: бізнес-новини». Проект запропонував молодий журналіст агентства Михайло Коломієць, який після стажування у Рейтерс побачив, як треба перебудувати діяльність громіздкої структури Укрінформу та почати зрештою заробляти кошти, а не жити за рахунок державного бюджету. Вимоги до журналістів у редакції «Укрінформ: бізнес-новини» були дуже подібні до вимог для кореспондентів Рейтерс – писати швидко, із

глибоким розумінням бізнесових процесів у різних галузях, знаходити комерційну інформацію. Такі матеріали оплачувались дуже пристойним гонораром. Жоден досвідчений кореспондент Укрінформу не зміг працювати на такому рівні, Михайло Коломієць створив нову молоду команду. Та після того, як проект вийшов на хороший прибуток, знайшов споживачів своїх новин, старі кадри Укрінформу спровокували конфлікт, і проект було брутально закрито. Його приміщення відключили від електрики, зачинили двері. Тоді Михайло Коломієць разом зі своєю командою створив агентство «Укрновини», яке невдовзі стало лідером ринку новин України [10].

Після обрання Президентом України Віктора Ющенка, серед багатьох проблем, за вирішення яких взялась його команда, була і доля агентства Укрінформ. Проголошений Віктором Ющенком курс на швидку євроінтеграцію потребував серйозної інформаційної підтримки. Тому невдовзі мова вже пішла про реформування агентства з метою посилення його присутності та впливу у світовому інформаційному просторі. У вересні 2005 року виконуючий обов'язки Прем'єр-міністра України Юрій Єхануров підписав Постанову Кабінету Міністрів України № 933 «Про заходи щодо реформування та розвитку Українського національного інформаційного агентства "Укрінформ" на 2005–2007 роки» [3].

Головна мета реформування національного агентства полягала саме у посиленні його присутності у світовому інформаційному просторі та більш потужному впливі на формування зовнішнього іміджу України. Для цього необхідно було зміцнювати конкурентоздатність агентства як на внутрішньому, так і зовнішньому інформаційних ринках [3].

Як зазначив голова Держкомтелерадіо Іван Чиж на нараді з цього питання, «Укрінформ може і повинен стати своєрідною транспортною магістраллю з двостороннім рухом. Тобто для нас важливо, щоб Україну пізнавали в світі і щоб Україну пізнавали в Україні через матеріали агентства як офіційного державного органу. Дуже прикро, що, на жаль, не всі це усвідомлюють, розуміють» [2:40].

Однією з ознак такої перебудови стало кадрове оновлення. Протягом 2005 року з агентства звільнилось за власним бажанням та виходом на пенсію 72 працівники, що склало 30 % загальної чисельності. Це привело до омолодження творчого складу інформаційного

агентства. Стали до роботи талановиті випускники – журналісти Київського, Львівського та інших університетів країни. Посаду політичного оглядача обійняла випускниця відділення журналістики Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Олена Вигуляр (Собко).

Значна частина заходів була розроблена та реалізована з урахуванням міжнародного досвіду провідних інформаційних агентств. Наприклад, нова редакція Статуту Укрінформу була розроблена фахівцями агентства та Мінюсту із залученням досвіду організації світових інформаційних агентств.

Значних змін зазнав творчий процес. Тут можна виділити два вектори: створення та кадрове забезпечення нових каналів постачання інформації про життя України міжнародній громадськості та розвиток мультимедійних технологій.

Що до першого напрямку, програма реформування передбачила відкриття протягом 2005–2007 років 16 корпунктів (представництв) Укрінформу за кордоном. В агентстві було створено та налагоджено роботу творчих підрозділів, які розпочали готувати та поширювати інформацію про Україну в країнах Європи, Америки, Азії, Африки.

Програма реформування Укрінформу надала велику увагу розвитку новітніх інформаційних технологій. Це, зокрема, створення багатофункціонального інтернет-порталу з вільним і зручним доступом користувачів всесвітньої мережі до інформаційних ресурсів агентства, баз даних про Україну. Створено радіослужбу Укрінформу, яка з 2006 року розпочала цілодобове мовлення в інтернеті українською, англійською та німецькою мовами для задоволення потреб населення України, міжнародної громадськості, у тому числі української діаспори.

Почала діяти відеослужба для передачі в інтернет-мережі оперативної відеоінформації агентства про основні події в Україні, забезпечення обміну цією інформацією з аналогічними службами національних агентств – партнерів Укрінформу в європейських та інших державах.

Було створено україно-російсько-англомовний сайт «Єдина Україна» для української діаспори та зарубіжних громад за кордоном з метою надання об'єктивної інформації про життя в Україні.

На жаль, після приходу до влади Віктора Януковича ці процеси значно уповільнились.

Тоді ж уряд змінив генерального директора Укрінформу, віддавши перевагу активісту Партії регіонів.

І лише після Революції Гідності перетворення Укрінформу у потужне самостійне джерело інформування закордонного читача про життя України пришвидшило темпи, стало невідворотнім, і головне, що агентство нарешті вирвалося із «тісних обіймів» ІТАР–ТАРС. Щодня Укрінформ дає читачам повну та об'єктивну картину подій: більш як 300 новин за добу, ексклюзивні коментарі та інтерв'ю, фоторепортажі, інфографіку. Серед передплатників та партнерів Укрінформу: електронні та друковані ЗМІ, теле- і радіокомпанії України, медіа зарубіжних країн, владні та бізнес структури, посольства і консульства, підприємства, банки. Кореспонденти агентства працюють у кожному регіоні України та в 9 країнах світу: Бельгії, Канаді, Молдові, Німеччині, Нідерландах, Польщі, Росії, США, Франції. На порталі агентства є окремий розділ для української діаспори <http://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora> – Укрінформ зберігає традицію інформування діаспори, а також розділ «Волю – Суцценко» на підтримку власкора агентства Романа Суцценко, якого було підло заарештовано ФСБ.

Портал Укрінформу став багатомовним. Наприкінці 2016 року інформаційні продукти агентства вже розповсюджуються сімома іноземними мовами, у тому числі, англійською, німецькою, китайською, французькою, іспанською. І цей перелік буде подовжено найближчим часом. Наявність багатомовного серверу є однією з ключових ознак світових агентств, таких як Рейтерс або АФП, тож національне агентство України у своєму еволюційному розвитку орієнтується на рівень лідерів світового новинного простору. Багатомовність полегшує входження та закріплення у цьому просторі, обмін новинами з потужними агенціями ключових держав світу [12].

Досвід світових агентств по розвитку виробництва телевізійних продуктів надихнув Укрінформ ще на один проект – створення разом із партнерами UA|TV – мультимедійної платформи іномовлення України. Партнерами є ДТРК «Всесвітня служба "Українське телебачення та радіомовлення"» та ТОВ «Банківське телебачення». UA|TV адресоване широкій іноземній аудиторії, у першу чергу, українській діаспорі та російськомовним глядачам, які потребують об'єктивної,

актуальної та повної інформації з України і про Україну. Через супутники сигнал іномовлення доноситься до мешканців країн Центральної та Східної Європи, Близького Сходу, Середньої Азії та Північної Америки. Крім звичних телевізійних передач українською та російською мовами з англомовними субтитрами, про події в Україні глядача інформують два рухомих рядки новин англійською та російською, а також розширена інформація українською, російською, англійською, німецькою, іспанською та ін. «Завжди поруч» – гасло нового мультимедійного проекту. «Відкрий для себе Україну!», «Підтримай Україну!», «Будь з Україною!», «Живи Україною!» – щодня, щогодини, щохвилини, щосекунди звертаються до своїх глядачів журналісти UA|TV [9].

Висновки. У пошуку гідного місця у світовому новинному просторі Укрінформ (УкТА, УкРОСТА, ПАТАУ) пройшло декілька етапів. Від перших пошуків каналів обміну інформацією на початку 1920-х років минулого століття, наполегливого просування новин про життя країни для газет діаспори у Канаді та США під жорстким контролем ТАРС, до великих планів перебудови при Президенті Вікторі Ющенкові та бурхливої еволюції після Революції Гідності. Протягом 2015–2016 років було зроблено значно більше, ніж за попередні десятиріччя. Тому, на нашу думку, є декілька ключових пояснень.

Перше – без політичної волі очільників України державне інформаційне агентство не мало можливості для повної перебудови, тому потужним стимулом стали зміна політичного курсу України, активний розвиток європейського вектору розвитку та розрив стосунків із російською імперією, протидія агресії, причому не тільки військовій, а й інформаційній [5; 1]. В інформаційній війні Укрінформ та ІТАР–ТАРС нині опинились по різні боки барикад. І це є природно з огляду на світовий досвід визвольного руху, коли країни Азії та Африки позбавлялись колоніального гніту. Інформаційні війни є медіавійнами, тому що під час них завжди використовуються певні канали передавання інформації. Саме їх медійний характер призвів до того, що людство зіштовхується з ними все частіше, оскільки це визначається місцем медіа в сучасному світі [7].

Друге – в агентстві на цей час уже накопичився певний досвід роботи на закордонного споживача новин, оновився колектив, який прагнув змін, тож можна

говорити про наявність еволюційної енергії, яка зрештою отримала можливість для конструктивного виплеску.

Третє – провідні світові агентства підтримали Укрінформ у його прагненні до самостійного постачання новин, вистражданому бажанні позбутись контролю «старшого брата». Хорошим прикладом такої підтримки стало активне розповсюдження повідомлень про арешт ФСБ власного кореспондента Укрінформу Романа Суценка та заклики звільнити журналіста. На нашу думку,

цей арешт можна розглядати як роздратування Москви самостійною інформаційною політикою України, адже Роман Суценко декілька років представляв Укрінформ у столиці Франції.

Варто сподіватись на невідворотність процесу самостійного функціонування Укрінформу на світовому ринку новин. Розвиток агентства як суб'єкта такого ринку буде становити у майбутньому привабливий науковий інтерес.

Література

1. Горбулін В. П. Засади національної безпеки України : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський ; Ін-т проблем нац. безпеки. — К. : Інтертехнологія, 2009. — 270 с.
2. Курсом реформування та розвитку : матеріали загальноагентської наради з питань реформування та розвитку Укрінформу за участю регіональних кореспондентів (24—26.11.2005 р., м. Київ). — К. : Укрінформ, 2006. — 84 с.
3. Михайлов А. Про завдання щодо створення в Укрінформі творчих та техніко-технологічних передумов підготовки і поширення у сучасних форматах інформаційної продукції для комплексного та стабільного забезпечення на комерційних засадах медіа-потреб вітчизняної і зарубіжної масової аудиторії / Анатолій Михайлов // Службові документи Укрінформу. — К., 2007. — Липень. — С. 3—7.
4. Михайлов А. І. Українське національне інформаційне агентство «Укрінформ» : буклет / А. І. Михайлов. — К. : Укркоопреклама, 2003. — 28 с.
5. Нестеряк Ю. Нормативно-правові основи державної інформаційної політики України в умовах розвитку інформаційного суспільства / Юрій Нестеряк // Комунікація. — 2013. — № 3.
6. Пантелеймонов О. Э. Діяльність інформаційних агентств світу в умовах формування глобального комунікаційного простору : дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.03 — «Політична культура та ідеологія» / О. Э. Пантелеймонов. — К., 2002. — С. 194—197.
7. Протидія інформаційним війнам: інформація як щит і меч : бібліогр. покажч. / уклад. Г. Буркацька, А. Саприкін. — К. : Держ. б-ка України для юнацтва, 2014. — 54 с.
8. Саприкін О. А. Сучасні інформаційні агентства : підручник / О. А. Саприкін. — К. : НАККіМ, 2014. — 392 с.
9. Сегодня в Украине заработала обновленная «Мультимедийная платформа иновещания» [Электронный ресурс] // Цензор.нет. — Режим доступа : http://censor.net.ua/news/354423/segodnya_v_ukraine_zarabotala_obnovlennaya_multimediynaya_platforna_inoveschaniya.
10. Фоменко В. К. Основні етапи виходу інформаційного агентства Укрінформ на ринок економічних новин (1990—2010) / В. К. Фоменко // Вісник ХНУ. — Серія Соціальні комунікації. — 2010. — № 903. — С. 89—94.
11. Фоменко В. К. Прес-служби та інформаційні агентства : метод. мат. для студ. зі спец. «Журналістика» / В. К. Фоменко. — Суми : СумДУ, 2008. — 37 с.
12. <http://www.ukrinform.ua>.
13. Kaplan F. The Plight of Foreign News in the US Mass Media / F. Kaplan // Gazette, 25:4. — 1979. — P. 233—243.